

Міністерство освіти і науки України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Західноукраїнський національний університет
West Ukrainian National University
Соціально-гуманітарний факультет
Faculty of Social Sciences and Humanities

МАТЕРІАЛИ

II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ»

MATERIALS

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
«TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN THE SOCIAL AND
HUMANITARIAN EDUCATION OF MODERN UKRAINE DURING
THE WAR TIME: CHALLENGES, PROBLEMS AND PROSPECTS»

20-22 ЧЕРВНЯ 2024 РОКУ
ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА

Редакційна колегія:

Оксана ГОМОТЮК – д. іст. н., професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету,
Юрій ПОПОВИЧ – доцент кафедри соціальних наук та гуманітарних дисциплін Пряшівського університету у Пряшеві,
Юрій Щербяк – д. пед. н., професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету,
Андрій ГРНЯК – д. псих. н., професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету,
Володимир ЧАЙКА – д. пед. н., професор, в.о. завідувача кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету,
Наталія БЕЗПАЛОВА – к. біол. н., доцент, в.о. завідувача кафедри фізичної реабілітації і спорту Західноукраїнського національного університету,
Ірина НЕДОШИТКО – к. іст. н., доцент, завідувач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету,
Лілія РЕБУХА – д. пед. н., професор, професор кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету,
Леся БЛЮВУС – д. іст. н., професор, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету,
Оксана ПИСАРЧУК – к. пед. н., доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету,
Ольга ЧИКУРОВА – к. пед. н., старший викладач кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою соціально-гуманітарного факультету
(протокол № 1 від 28 серпня 2024 р.)*

Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20-22 червня 2024 року). Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 242 с.

ISBN 978-966-654-790-6

Збірник узагальнює результати досліджень та практичного досвіду, представлених на II Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи».

T-65

Публікації охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних із соціально- психологічними аспектами життя в умовах війни, трансформацією гуманітарної сфери, сучасними тенденціями розвитку середньої та вищої освіти, а також актуальними проблемами дошкільної і початкової освіти. Ця збірка стане цінним джерелом інформації для науковців, педагогів, студентів та всіх, хто прагне зрозуміти складні процеси, що відбуваються в українській освіті в умовах війни.

УДК 373.3:37.015.31:378

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.
Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.

© ЗУНУ, 2024

Li Lili	ANALYSIS OF FAMILY EDUCATION NEEDS OF SPECIAL PRESCHOOL CHILDREN IN INTEGRATED EDUCATION ENVIRONMENT.....	220
Li Lili	RESEARCH ON COLLEGE STUDENTS' LEADERSHIP DEVELOPMENT AND EDUCATION MODEL.....	223
Oksana Krychkivska,	COMMUNICATIVE APPROACH IN THE PROCESS OF LANGUAGE TEACHING OF INTERNATIONAL STUDENTS IN UKRAINE.....	226
Vololymyr Krychkivskyi	THE IMPACT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	228
Zhang Gege	OPTIMIZATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS IN UKRAINE AND CHINA.....	230
Катерина Буряк	СКЛАДОВІ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО САМООЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	231
Ігор Рижак	ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ІНЖЕНЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ.....	234
Тетяна Лебідь	АСИСТЕНТ ДИТИНИ / ПОСЛУГА СУПРОВОДУ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	237
Дар'я Пилипенко	ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	240

2. Габа І. М. Освітнє середовище: соціально-психологічна парадигма. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т.7. Вип. 22. С. 27–31.
3. Дячук П. В. Формування самооцінки молодших школярів у навчальній діяльності : монографія / рец. О. А. Біда, Г. О. Васківська, І. І. Доброскок, О. М. Коберник. Умань : Жовтий О. О., 2016. 210 с.
4. Писарчук О. Т. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації освітньо-розвивального середовища : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2016. 21 с.
5. Фідкевич О., Богданець-Білоskalенко Н. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і методика формування оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти» для педагогічних працівників. Київ : Генеза, 2020. 96 с.
6. Чернецький І. С. Проектування навчальних середовищ на основі фрактальних властивостей їх складових. *Вісник Черкаського університету*. 2012. № 13 (226). С. 138–143.
7. Шапран Ю. П., Шапран О. І. Типологія освітнього середовища в умовах компетентісно-зорієнтованої педагогічної освіти. 2015. URL: <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/1310> (дата звернення: 15.06.2024).
8. Brown G. T., Harris L. R. The future of self-assessment in classroom practice: Reframing self-assessment as a core competency. *Frontline Learning Research*. 2014. № 2(1). Pp. 22–30.

Ігор Рижак

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ ІНЖЕНЕРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Особистісно зорієнтована парадигма дошкільної освіти спрямована на реалізацію, раннє виявлення здібностей, нахилів, талантів та обдарованості дошкільників. Погоджуємося з думкою вітчизняних науковців (Т. Грицишина, К. Крутій, І. Стеценко) про те, що здебільшого розвиток здібностей та обдарованості дітей-дошкільників в практиці здебільшого пов'язаний з музичними, хореографічними, артистичними, спортивними нахилами, однак меншу увагу звертають педагоги на розвиток розумових здібностей, пізнавальної активності, технічної творчості дітей, яка характеризується нетиповістю для цього вікового діапазону (6(7) років) [2; 3; 6]. Як зазначила І. Стеценко, «нині культура користування технікою поступово стає важливою складовою загальної культури людини» [6, с. 14]. Саме тому, з одного боку, важливо виявити уже на ранніх щаблях дошкільного дитинства коло тих здібностей і здатностей, які сприятимуть оволодінню зазначеною культурою, адже необхідно навчитися доцільно використовувати пристрої та програми, розпізнавати ознаки несправностей і вміти їх усувати, володіти навичками безпечного та

екологічного використання комп'ютерних технологій тощо. З іншого боку, природна пізнавальна потреба, яка в період дошкільного дитинства є інтенсивно вираженою, пізнавальний інтерес, допитливість, винахідливість, дитяче експериментування у деяких дітей можуть переважати над розвитком інших якостей та здатностей. Отже, необхідно не лише оновити програмно-методичне забезпечення розвитку пізнавальної активності, мислення старших дошкільників, а й переосмислити, актуалізувати специфіку їх протікання, формування, зокрема під час виконання елементарних навчальних інженерних завдань в сучасному інтегрованому, технологічному, фасилітаційному освітньому процесі в закладах дошкільної освіти.

Такою, яка спрямована на розвиток культури інженерного мислення у дошкільників є програма «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» [7]. Розроблено і блоково-тематичне планування освітньої діяльності до неї. Отже, зосередимо свою увагу на найбільш виразному освітньому напрямі за цією програмою – інжинірингу.

Розвиток мислення старших дошкільників відбувається в процесі пізнавальної діяльності. Така діяльність протікає у двох напрямках: через відчуття та сприймання – безпосереднє пізнання, та мислення – опосередковане пізнання. При цьому, суб'єкт реалізує себе у пізнавальній активності. Як зазначає Р. Руденський, пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку – «це вид загальної соціальної діяльній активності особистості дитини 6(7) року життя, яка формується у різних видах діяльності, ними збагачується, ускладнюється і переходить від менш до більш якісного рівня у формі реальної (функціонуючої) та потенційної (ситуативної)» [4, с. 217]. Звідси, мислення дошкільників має бути активно спрямованим на пізнання абсолютно нового або раніше невідомої якості, ознаки, функції предмета чи явища. Отже, доречно розглядати ті види діяльності, завдання й ігри, дітей які в своїй структурі містять елемент новизни, відкриття, винахідництва [4].

За освітнім напрямом «Інжиніринг» доречно добирати найпростіші інженерні навчальні завдання. Такими завданнями відповідно до програми можуть бути:

- завдання на розвиток знаково-символічної навички дітей;
- створення споруди за нескладними кресленнями;
- самостійне створення конструкцій відповідно до умови завдання або за власним задумом;
- зображення плану відкритого та обмеженого простору;
- самостійне схематичне зображення вулиці, місцевості;
- завдання на використання умовних значень тощо [7].

Аналіз програмового змісту свідчить про значний обсяг завдань, які потребують застосування знаково-символічної навички, умінь позначувати предмети і явища навколишнього світу за допомогою піктограм, символів, знаків та ін. О. Писарчук та Р. Руденський зміст поняття «знаково-символічна навичка старших дошкільників» тлумачить так: «це здатність до кодування властивостей, якостей, предметів і явищ за допомогою символічних позначень» [3, с. 47]. Такий підхід узгоджується і з думкою психологів. Наприклад, В. Кондратова, стверджує, що у період старшого дошкільного віку відбувається нагромадження

образних уявлень, і цей обсяг становить опору для переходу до словесно-образного, а згодом і абстрактного мислення [1]. Однак, погоджуємося із думкою вченої, що цей перехід не відбувається раптово й різко. Саме тому у цьому контексті доречно говорити про образно-схематичне мислення дітей 6-7-го року життя, адже саме у цей період діти починають самостійно застосовувати вивчені ними різні види знаків (цифри, знаки арифметичних дій, фішки звуків, знаки дорожнього руху, літери друковані і писані тощо) у навчальній діяльності, в елементарних її проявах.

Мислення у процесі відкриття нового явища чи ознаки мобілізує усі внутрішні резерви досвіду пізнання, апелює до тих здатностей та умінь старших дошкільників, які забезпечують цілісний процес навчально-пізнавальної діяльності: від конкретизації цілі інженерного завдання, аж до самоперевірки і самооцінювання виконання. З огляду на це, важливо спрямувати розвиток інженерного мислення старших дошкільників у логіці від пізнавальної активності під керівництвом вихователя до пізнавальної самостійності. Одним із сучасних підходів що сприяють цьому, дослідники вважають фасилітацію освітнього процесу [5]. Як стверджують Р. Руденський та О. Писарчук, «за цього підходу немає численних невинуватених повторень і пояснень інструкцій. Процес «фасилітується середовищем», а точніше попередньо підготовленими наочними інструкціями. Цей підхід сприяє розвитку пізнавальної самостійності, адже здобувач повинен добре пам'ятати коли і за яких обставин звернутися до конкретної пам'ятки, алгоритму» [5, с. 85]. Погоджуємося з думкою дослідників. Зазначимо, що за освітнім напрямом інжиніринг, старші дошкільники уже самостійно можуть створювати візуальні пам'ятки, алгоритми, схеми і плани виконання навчальних завдань.

Таким чином, з підготовкою до систематичного навчання в школі, відбувається і процес формування знакової культури старших дошкільників, розвиток їх інженерно-технічного мислення, і STREAM-освіта, найпростіші інженерні завдання відіграють у цьому процесі важливу роль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратова В. Розумове виховання дошкільників. К., 1979. 128 с.
2. Крутій К., Грицишина Т. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. Дошкільне виховання. 2016. № 1. С. 3-7.
3. Писарчук О., Руденський Р. Розвиток знаково-символічної навички засобами Stream-освіти у дітей старшого дошкільного віку. *Освіта – енергія майбутнього. Якісна освіта як фактор перемоги: матеріали Крайового форуму освітян (23 жовтня 2022 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 46-49.
4. Руденський Р. Пізнавальна активність старших дошкільників: сутність, структура, вікові особливості. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2024. Випуск 1 (54). С. 214-222.
5. Руденський Р., Писарчук О. Реалізація фасилітаційного підходу у формуванні пізнавальної активності здобувачів дошкільної та початкової освіти. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2024. Випуск 1(7). С. 70-89.
6. Стеценко І. 4. STREAM-освіта: техніка + мистецтво. *Дошкільне виховання*. 2016. № 12. С. 14-16.

7. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. кол.; наук. керівн. К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД. 148 с.

Тетяна Лебідь

*головний спеціаліст відділу дошкільної освіти та обліку дітей
Департаменту освіти Вінницької міської ради*

АСИСТЕНТ ДИТИНИ / ПОСЛУГА СУПРОВОДУ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Щороку в закладах освіти зростає кількість дітей з особливими освітніми потребами, які потребують супроводу / асистента дитини під час інклюзивного навчання. Асистент дитини (учня) з особливими освітніми потребами належить до учасників освітнього процесу, створює комфортне й позитивне освітнє середовище, допомагає адаптуватися та соціалізуватися дитині (учневі) з особливими освітніми потребами в колективі.

Асистент учня (дитини) забезпечує в освітньому процесі соціальні та соціально-побутові потреби здобувача освіти з особливими освітніми потребами / надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання в закладах освіти.

Асистентом учня (дитини) може бути один із батьків (інший законний представник) здобувача освіти, уповноважена ними особа або соціальний робітник, який надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання [5].

Соціальна послуга супроводу під час інклюзивного навчання надається дітям з особливими освітніми потребами, які згідно з висновком інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, потребують супроводу в закладі освіти, задля забезпечення реалізації дітьми права на освіту.

Одним із основних завдань інклюзивно-ресурсного центру є визначення потреби в асистенті учня та/або супроводі дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі (групі) [3].

У 8 розділі висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи зазначаються рекомендації щодо надання послуги супроводу під час інклюзивного навчання (наявність асистента дитини (учня)).

З метою забезпечення уніфікованого підходу надавачів соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання в організації та наданні її дітям з ООП, Міністерство соціальної політики розробило рекомендації щодо організації надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Наказом Міністерства соціальної політики України від 23 грудня 2021 року № 718 затверджено Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання (далі – Державний стандарт). Цей Державний стандарт визначає зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги супроводу

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції

Підписано до друку 30.08.2024 р.

Видавець та виготовлювач

Західноукраїнський національний університет

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

E-mail: konferencia_sgf@ukr.net

© колектив авторів, 2024

© ЗУНУ, 2024